

Олена Локшина,
доктор педагогічних наук, професор,
Інститут педагогіки НАПН України

ГАРМОНІЗАЦІЯ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ ОРІЄНТИРАМИ: КОМПЕТЕНТНІСНО-ОРІЄНТОВАНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Ключові слова: шкільна освіта, ключові компетентності, гармонізація, Україна, ЄС, компетентнісноорієнтовані трансформації.

У 2006 році Рекомендацією Європейського Парламенту та Європейської Ради було затверджено *Європейську довідкову рамку ключових компетентностей для навчання протягом життя* для запровадження в державах-членах Європейського Союзу (ЄС). Рамка містить вісім ключових компетентностей, які у працях автора подано у такому формулюванні: спілкування рідною мовою; спілкування іноземною мовою; математична компетентність та базові компетентності з науки та технологій; цифрова компетентність; вміння вчитися; міжособистісна, міжкультурна і соціальна компетентності та громадянська компетентність; підприємництво; культурна виразність [див. наприклад: 1, с.141]. І хоча відповідно до законодавства ЄС рішення Спільноти у галузі освіти мають лише рекомендаційний характер, в умовах європеїзації відбувається активний процес трансформації національних систем на компетентнісні засади. Окрім того, з огляду на інноваційність і відповідність вимогам часу, ідея компетентнісно-орієнтованої освіти має потужний вплив поза кордонами ЄС, розповсюджуючись на всі країни Європи включно з Україною, незважаючи на виклики, які супроводжують цей процес.

Проблема компетентнісно-орієнтованої освіти є актуальною серед українських науковців. Ґрунтовний внесок у становлення ідеї компетентнісно-орієнтованої освіти в українському освітньому просторі було зроблено у монографії авторства Н. Бібік, О. Локшиної, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, О. Савченко, С. Трубочевої «*Компетентнісний підхід у сучасній*

освіті: світовий досвід та українські перспективи» (2004) [2]. На сьогодні велику роботу з наукового обґрунтування компетентнісно-орієнтованої освіти здійснюють науковці Інституту педагогіки НАПН України, які працюють над розбудовою теоретичних засад і механізмами реалізації компетентнісного підходу на практиці.

У дослідженні використано загальнонаукові та конкретно-наукові методи. Серед загальнонаукових застосовувалися теоретичні методи – аналіз, синтез, узагальнення, пояснення, які уможливили проаналізувати явище трансформації освіти в ЄС та в Україні на компетентнісні засади. Як конкретно-науковий метод було застосовано порівняння, що забезпечило зіставлення аналізованого явища з метою віднаходження загального.

У результаті проведеного дослідження з'ясовано, що трансформація освіти в державах-членах ЄС на компетентнісні засади є складним процесом. Як зазначається в документі Європейської Комісії та Eurydice «*Розвиток ключових компетентностей на шкільному рівні в Європі: виклики і можливості для політики*» (2012) – важливим є розроблення і впровадження освітньої політики, покликаної завдяки «інструменту компетентностей» забезпечити високу якість освіти та задовольнити потреби держави та її громадян [3]. Саме запровадження національної стратегії забезпечує успішну реалізацію компетентнісної ідеї. Більшість країн ЄС в рамках національних стратегій роблять акцент на ключові компетентності, які визначено пріоритетом для національної освіти. Передусім це – спілкування рідною мовою, математична компетентність та базові компетентності з науки та технологій, спілкування іноземними мовами, цифрова компетентність; вміння вчитися; міжособистісна, міжкультурна і соціальна компетентності та громадянська компетентність.

Останнім часом на теренах ЄС особливо активно відбувається впровадження підприємницької компетентності. У 2016 році Європейською Комісією було запропоновано *Рамку підприємницької компетентності*, яка розглядається як необхідна для посилення людського капіталу і конкурентоспроможності

Спільноти, а також для особистісного і професійного розвитку її громадян, їхньої суспільної інтеграції [4].

Зміст освіти розглядається як основний інструмент у цьому процесі – відбувається відхід від усталеної практики структурування змісту на основі предметного принципу, від багатопредметності та орієнтації на кількісне нарощування знань з вузькопредметних галузей. За компетентнісного підходу зміст освіти починає визначатися не шляхом конкретизації кількості навчальних предметів, а через визначення навчальних результатів у форматі навчальних досягнень учнів, сукупність яких відображається в національних стандартах.

Викликом залишається оцінювання рівня набуття учнями компетентностей – країни модифікують стандартизовані тести на національному, регіональному і шкільному рівні. Зокрема, в Угорщині відповідно до *Угорської національної рамки оцінювання ключових компетентностей* оцінюється рівень володіння учнями навичок читання і математичної компетентності, а у Франції *Diplôme national du Brevet* передбачає включення результатів оцінювання усіх компетентностей, які визначено національним стандартом.

В умовах європеїзації освіти, що було доведено у працях С. Грек і М. Лоуна (2012), окрім створення нового простору діяльності, мислення, політик засобами мереж, асоціацій, структур; посилення ролі національних акторів у конструюванні цього простору через взаємопроникнення політичних ідей, знань, даних і практик; формування спільної політики або освітнього простору як результату загального регулювання з боку ЄС засобом відкритого методу координації в кордонах ЄС відбувається європеїзаційний вплив поза межами ЄС [5, с. 8-9]. Тобто, хоча європеїзація є процесом формування ЄС, водночас, вона є процесом, який виходить за кордони ЄС, що підтверджується трансформацією української освіти на компетентнісні засади – Державний стандарт початкової загальної освіти (2011); Державний стандарт базової і

повної загальної середньої освіти (2011); Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013) – є кроками на цьому шляху.

Подальшим просуванням у напрямі гармонізації шкільної освіти в Україні з європейськими орієнтирами в аспекті компетентісно-орієнтованої освіти є прийняття у першому читанні нового Закону України «Про освіту» (2016) і Концепції реформування середньої освіти «Нова українська школа» (2016), в якій визначено десять ключових компетентностей для життя, аналогічних до європейських: спілкування державною і рідною (у разі відмінності) мовами; спілкування іноземними мовами; математична компетентність, основні компетентності у природничих науках і технологіях; інформаційно-цифрова компетентність; уміння вчитися впродовж життя; ініціативність і підприємливість, соціальна та громадянська компетентності, обізнаність та самовираження у сфері культури, екологічна грамотність і здорове життя [6, с. 11-12].

Слід зазначити про виклики, які супроводжують процес – досі недостатньо реалізована ідея компетентісної спрямованості навчання, зміст освітніх галузей в основному зорієнтовано на формування предметних компетентностей, а ключові – практично залишається поза увагою, зазначається у *Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні* (2016) [7, с. 52]. Компетентісний підхід не знайшов належного відображення у навчальних програмах і підручниках, співвідношення між ключовими і предметними компетентностями потребує подальшого опрацювання, як і підходи до оцінювання набуття учнями ключових і предметних компетентностей.

Підсумовуючи зазначимо, що гармонізація (що трактується як процес зближення до єдиних параметрів) шкільної освіти в Україні з європейськими орієнтирами, яка розглядається у статті на прикладі становлення компетентісно-орієнтованої освіти, є виразною тенденцією розвитку шкільництва в Україні. Спільним також є багатовимірність цього процесу, що

супроводжується аналогічними проблемами (реалізація компетентнісної ідеї у стандартах, навчальних програмах, підручниках; валідні технології оцінювання набуття учнями компетентностей тощо). Єдиним для країн ЄС і для України є відданість ідеї компетентнісно-орієнтованої освіти в умовах загальних викликів і перспектив знаннєво-базованої економіки і глобалізованого світу.

Список використаних джерел:

1. Локшина О.І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) : монографія / О.І. Локшина. – К. : СПД Богданова А.М., 2009. – 404 с.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека з освітньої політики /під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.І.С., 2004. – 112 с.
3. Developing Key Competences at School in Europe: Challenges and Opportunities for Policy. Eurydice Report, European Commission/EACEA/Eurydice: Luxembourg: Publications Office of the European Union. – 2012 – 68 p.
4. Bacigalupo, M., Kamylylis, P., Punie, Y., Van den Brande, G. EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework. – Luxembourg: Publication Office of the European Union. – 2016. – 35 p.
5. Grek S., Lawn M. Europeanizing Education: governing a new policy space. – Oxford, Symposium Books Ltd., 2012. – 172 p.
6. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти. – Міністерство освіти і науки України, 2016. – 34 с.
7. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В.Г. Кременя. — Київ : Педагогічна думка, 2016. — 448 с.